

Petronela GĂITAN

COORDONATE COMPONISTICE ÎN CREAȚIA CORALĂ A LUI IACOB MUREȘIANU

Vechea artă de la Notre Dame din Paris se face responsabilă de începutul culturii corale, se continuă cu arta neerlandeză cu Renașterea și Barocul, trece prin Clasicism și Romantism, ajungând în epoca modernă, unde diverse curente specifice perioadei se întrepătrund adesea prin intermediul școlilor naționale. Muzica noastră corală este caracterizată de o îmbinare perfectă între cultura Apusului și cea a Răsăritului, scăldată de un nou umanism, prețioasă pentru promovarea noului concept al melosului modal al folclorului nostru, ce a revoluționat discursul muzical de tip clasic.

Aproape toți istoricii și folcloriștii noștri cunosc rolul important pe care l-a avut cultura muzicală tracă, inclusiv cea a triburilor daco-getice. Strabo, în lucrarea *Geographyca*, consideră că „judecând după cântece și ritmuri și instrumente muzicale, toată muzica se consideră a fi tracă sau asiatică”¹.

Muzica tracilor era considerată nefirească, cu porniri violente – de la dansul de arme, orgiastică, la practicile magice și ceremoniile incantațiilor; cu toate acestea, se putea deduce caracterul ei viguros, bărbătesc, cu stil specific de interpretare, cu un sistem propriu de organizare melodică și ritmică.

Cultura muzicală tradițională folclorică a poporului român, renumită prin muzicalitatea de sorginte tracă, aici își află facerea și își explică originalitatea conceptelor metro-ritmic și intonațional. Acordajul lirei preorfeice, principiul consonantic ce stă la baza cântecului românesc, dezvoltându-se, a dat naștere sistemului muzical organic și unitar penta, hepta și prepentatonic, fără semiton de cele mai multe ori, melodiile păstrând formule arhaice, structurale, moduri, tonuri medievale, accente și durate de sunete, unele melodii respectând și acum prozodia traco-latină.

Materialul sonor al celor din vechime, structurat pe baza oligocordiilor hemitonice sau anheimitonice, alcătuiește primele stadii evolutive ale muzicii arhaice bazate pe principiul consonantic, ele fiind și azi răspândite în muzica populară. Din punctul de vedere al sistemelor sonore, acestea formează raporturi intervalice de înălțime, intervale diatonice, în practica muzicală românească coexistând cu sisteme tonale și alte diferite forme modale, cu pentatonii, hexatonii și heptatonii, armonii de strat arhaic, moduri medievale, moduri cromatice, de sorginte orientală, și cu tonalitatea major-minoră.

„Poezia și muzica sunt artele vieții interne agitate, cea dintâi bazată pe cugetare, cea de-a doua pe simțire. Amândouă au să contribuie la cultivarea României.”²

Tezaurul folcloric național, simplitatea, vigoarea și precizia cântecului popular redau limpezimea de izvor din care se răsfrânge strălucirea asupra cântecului nostru popular, putându-se afirma că există o comuniune deplină între frumusețea limbajului muzical și cel poetic, cu o largă și bogată potențare afectivă.

¹ Petre Brâncuși, *O istorie a muzicii românești*, București, Editura Muzicală, 1969, p. 22.

² Iacob Mureșianu, *Musa Română*.

Baladele și doinele românești sunt cele mai originale din Europa, inegalabila frumusețe a cântecului românesc, prin ingenuitatea versului, gustul simbolurilor și în același timp prospețimea și elevația, pune în lumină noblețea sufletului, demnitatea colectivității ce i-a dat naștere.

Fiecare cântec își are psihologia și fizionomia lui proprie. Inteligența artistică și talentul muzical sculptează și dă naștere cântecului folcloric în contururi și nuanțe diferite. Regiunile țării, cu specificul lor psihologic, lexical și fonetic, trăiesc cu identității proprii, elementele cântecului căpătând astfel culori ce devin umbre și lumină, adevărate peisaje românești, fiecare notă nuanțată își are relief și plastice ei, de unde și senzația de „atingere” a cântecului. Mureșianu, îndrăgostit de popor, a iubit cu ardoare creația anonimă, extrăgând-o, distilând-o și ridicând-o pe culmi de artă interpretativă, punând în cântecele sale de sorginte populară accentul tuturor tensiunilor și încheșărilor epocii, astfel aducând cântecul popular din străfundurile timpului în actualitate, afirmând o profundă intuiție alături de talentul său muzical.

Corurile și, respectiv, creația corală, sunt prin excelență elementul de pătrundere a muzicii în rândurile largi ale poporului și prin aceasta un factor educativ. Cunoscător al lacunelor pe care le prezenta repertoriul coral, situație ce se va ameliora doar în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, se preocupă încă din anii tinereții de primenirea acestuia.

Preferința sa pentru acest gen se explică prin legătura strânsă dintre munca de creație și activitatea dirijorală, majoritatea lucrărilor sale corale născându-se sub impulsul cerințelor imediate ale vieții de toate zilele, înțelegând prin aceasta numeroasele serbări și concerte la care trebuia să asiste și să dirijeze. În același timp, datorită calităților de bun organizator și al prizei deosebite în rândul populației, corul este pentru Iacob Mureșianu un „aparat” mereu la îndemână, pentru verificarea posibilităților sale și, nu în ultimă instanță, a marilor sale resurse creatoare.

Creația sa în acest gen debutează prin culegerile și prelucrările din perioada nășăudeană, când înjghebează primul său ansamblu coral, dar va deveni de-a dreptul prodigioasă după Leipzig. Cele peste 80 de piese corale – în afară de corurile școlare, publicate separat – compuse pentru diferite formații, de la corul mixt până la corurile pentru voci de femei, bărbați sau ansambluri de copii, au cunoscut o largă circulație, fiind incluse în repertoriul formațiilor din Lugoj, Arad, Turnu-Severin și Caransebeș.

Tematica lucrărilor din volumul *Iacob Mureșianu – Coruri* poartă amprenta evenimentelor sau ocaziilor care le-au generat. Prin anticiparea permanentă și participarea la evenimentele epocii sale, Mureșianu ni se relevă ca artist patriot, strâns legat de realitățile vieții. În 1885, la Brașov, își aduce contribuția la tradiționala sărbătoare a Junilor, compunând *Marșul Junilor*, apoi, cu ocazia semicentenarului „Gazetei Transilvaniei”, scrie *Marșul Jubiliar*; tot legate de astfel de ocazii vor mai apărea *Marșul lui Horia*, *Marșul festiv*, *Marșul tinereții* și *Imnul Astei*.

Majoritatea lucrărilor corale, dintre care multe cu acompaniament de pian, au fost create la Blaj, Iacob Mureșianu utilizând versurile lui Eminescu, Alecsandri, precum și versuri populare, versuri ce vorbesc despre sentimentele și aspirațiile oamenilor simpli, despre natură și despre patrie. Din conjugarea lor cu muzica plină de sensibilitate vor rezulta adevărate bijuterii muzicale, amintind aici de popularul *Neica-Neiculiță*, de sentimentalul *Întoarcerea rândunelelor* și de nostalgicul *Reîntoarcerea acasă*, care vor da glas trăirilor puternice ale omului din popor.

Forma, structurile creațiilor sale vor fi adaptate necesităților de reliefare a conținutului, precum și specificului formațiilor corale cărora se adresează, în sensul dezvoltării capacităților interpretative, evitând dificultățile ce ar fi creat neplăceri.

Simplitatea directă, dictată de împrejurări, se impune la Iacob Mureșianu, grija accesibilității va fi permanent dublată de menținerea calității. Tendința de dramatizare se va orienta fără artificii greoaie spre simplitatea umană a conflictului sufletesc. Melodia generoasă, plină de prospețime, ritmica vioaie, spontană vor asigura viabilitatea corurilor lui Mureșianu și larga lor răspândire cu caracteristica întregii sale creații corale, faptul că folosește rar melodiile originale populare dovedind un neîntrecut plămăditor al melodiilor în ethos popular.

Maestru al muzicii corale, va lăsa moștenire bogatul repertoriu de „piese corale lirice originale” pe nedrept uitate, rare frumuseți ale clasicismului nostru³, în care „corul se afirmă cu intensitatea și pregnanța corului din tragedia antică”⁴.

Corurile mureșene se caracterizează printr-o armonizare tonal-funcțională pe treptele principale, mai ales a melodiilor cu substrat folcloric. Nu se întâlnesc abateri majore de la armonia clasică, în volum apărând doar acorduri eliptice de terță sau cvintă. Specific corurilor s-a dovedit a fi cadențarea cu septimă de dominantă și sensibilă, predilecția pentru sonoritățile septimei mici, precum și izul popular prezent în cântecele sale.

Se mai observă o pendulare a major-minorului, melodia populară este știrbită de melosul ei autentic prin armonizarea clasică. Poate și de aceea românii au preferat ca muzica lor să fie cântată la unison, sau în heterofonie cu isonul, pentru că nu găseau ethosul în acompaniamentul, în stilul acela al popoarelor ce l-au asuprit. Tarafurile cântau cu toate instrumentele melodia principală.

A reușit să surprindă esența versurilor, creând muzica specifică sentimentelor redată prin stihuri, latura calitativă a mijloacelor de expresie, care duc la o simplitate a limbajului ce nu sacrifică valoarea artistică.

Baza artistică comună a lucrărilor de artă din această perioadă face ca Romantismul românesc să aibă un caracter comun fără o individualizare vizibilă a trăsăturilor stilistice fiecărui compozitor, chiar dacă acestea există.

Se poate observa o asemănare a versurilor cu etape importante din viața compozitorului, a societății, și năzuințele nutrite, dar și dorul de țară, de libertate al românilor, pe lângă dragostea uneori ironizată până la hilar, o bucurie necesară pentru luminarea sufletului românului, folosind des antiteza între bine și rău, cu ajutorul comparațiilor, alegoria, metafora fiind principale ca abordare. Corurile lui Mureșianu ne vorbesc mai degrabă despre dragoste, despre superstiții – așa cum le întâlnim în popor –, dar sunt și cu versuri satirice, atât de îndrăgite de popor. Mureșianu a știut întotdeauna cum să capteze atenția auditoriului, fie cel al clasei, fie cel matur și de cele mai multe ori a compus special pentru aceștia, și după dorințele acestora.

Mircea Gherman și Rodica Borbil, în lucrarea *Iacob Mureșianu – Coruri*, apărută la Brașov în 1971, fac cuvenita precizare: „Poate chiar mai mult decât în alte genuri simfonice, instrumental sau lieduri [...] genul coral este acela care tălmăcește mai direct legătura intimă, structurală a compozitorului cu melosul românesc”⁵.

Întreaga creație corală a lui Iacob Mureșianu se înscrie ca o contribuție dintre cele mai importante la dezvoltarea stilului coral și, prin aceasta, la constituirea, în fapt, a școlii corale românești.

³ Nicolae Parocescu, *Iacob Mureșianu – Opere alese*, București, Editura Muzicală, 1983, p. 19.

⁴ Gheorghe Merișescu, *Iacob Mureșianu – Viața și opera*, București, Editura Muzicală, 1966, p. 136.

⁵ Mircea Gherman, Rodica Borbil, *Iacob Mureșianu – Coruri*, Brașov, Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Amatori, 1971, p. 6.